

TORSTI HYYRYLÄINEN

Maaseutu asiantuntemuksena ja osana kehittyviä ammattikuvia Suomessa ja maailmalla

<https://doi.org/10.51807/maaseutututkimus.131409>

Millaisia ovat nykypäivän ja tulevaisuuden maaseutuammatit? Millaista asiantuntemusta ja uusia tiedon tarpeita maaseutuun liittyy? Millaista asiantuntemusta edellyttää muutos kohti kestävän kehityksen tavoitteita yhteiskunnassa yleisesti ja paikallisesti erilaisilla maaseuduilla? Seuraavassa esitän perusteluja, miksi kysymys maaseudusta ei ole hiipumassa, vaan päinvastoin jopa laajentumassa muuttuvan työelämän ammatillisiin sisältöihin.

Lähestyn maaseutua osana asiantuntemuksen ja työn sisältöä raottamalla ensin maaseudulla toimivien yritysten näkökulmaa. Teimme Niina Kuuvan ja Kari Mikko Vesalan kanssa vuonna 2015 Etelä-Savon maaseutualueilla toimiville yrityksille laajan kyselyn, jossa kartoitimme alle 50 hengen yritysten kehitysnäkymiä lyhyellä aikavälillä, eli vuoteen 2020. Kohdistimme kyselyn tarkoituksella muille toimialoille kuin maatilataloudessa toimiville pienille maaseutuyrityksille, eli rajasimme maatilat otoksen ulkopuolelle. Etelä-Savossa tällaisia maaseutuyrityksiä oli

tuolloin kaikkiaan noin 6 400, joka oli koko maakunnan muista toimipaikoista kuin maataloista 66 %.¹

Kyselyn tuloksista nostan tähän vain yhden kiinnostavan yksityiskohdan: yli puolet (60 %) näiden toimialojen yrittäjistä ei tunnistanut yritystään *maaseutuyrityksenä*. Tulos vaihteli toimialoittain, mutta keskimäärin selkeä enemmistö maaseudulla toimivista yrittäjistä ei identifioitunut maaseutuyritykseksi. Alle 50-vuotiaiden yrittäjien keskuudessa osuus oli vielä pienempi; vain 28 % identifioitui tuohon termiin. Tämä havainto jäi tuolloin tutkimuksemme marginaaliin, mutta se liittyy tässä käsiteltävään aiheeseen, eli mielikuviumme ja tietoihimme maaseuduista yritysten ja ihmisten toimintaympäristöinä sekä kehittämis- ja politiikkatoimien kohteina.

Yritysten toimialakirjo on Suomen maaseuduilla monipuolistunut vuosikymmenten kuluessa. Enemmistö maaseuduilla toimivista yrityksistä on suhteellisen pieniä. Pääosa yrittäjistä työllistää itsensä lisäksi vain muutamana henkilönä. Kausiluonteisuus on myös vahvasti yritystoimintaa luonnehtiva maaseudun erityispiirre. Toimialojen väliset yhteydet ovat kuitenkin monipuolisia ja yhteys luonnonvara-aloihin on edelleen vahva.

Edellä kuvaamani kyselyn tulos nostaa esiin monia kiinnostavia jatkokysymyksiä. Yleisenä johtopäätöksenä voi kuitenkin esittää, että nykyinen maaseutuyrittäjyys- tai maaseutupolitiikkapuhe ei välttämättä tavoita kuin osan maaseudulla toimivista yrityksistä. Tämä voi muodostua ongelmaksi pyrittäessä kehittämisspoliittisin keinoin vahvistamaan näiden alueiden elinvoimaa, eli työllisyyttä, väestöpohjaa ja hyvinvointia.

Onko maaseudun rakennemuutosten, kuten esimerkiksi monialaisen yritystoiminnan, tuntemus riittävällä tasolla? Pitäisikö esimerkiksi päättäjien, hallinnon toimijoiden, kehittäjien tai aluekehitysohjelmissa toimivien tuhansien projektiammattilaisten tuntee tarkemmin nykyajan monimuotoisia maaseutuja asumisen ja yrittämisen ympäristöinä? Miksi maaseutukuvaa pitäisi tietoperustaisesti tarkentaa? Näiden pohdintojen kautta pääsemme lähemmäs kysymystä maaseutuasiantuntemuksen sisällöistä, tarpeesta ja merkityksestä niin Suomessa kuin kansainvälisesti.

Maaseutuyritykset toimivat kilpailluilla markkinoilla, ja globaalin talouden intensiivisen vaihdannan vaikutuksia tulisikin aiempaa enemmän tarkastella erilaisten maaseutujen näkökulmasta. Maaseutuja koskevan laaja-

¹ Kuuva ym. 2015

alaisen asiantuntemuksen tarve on ilmeinen, mutta se ei rajoitu vain maantieteellisten erityispiirteiden tunnistamiseen. Maaseutuasiantuntemuksen piiriä on syytä laajentaa muutosten paikallisista piirteistä myös kansallisen ja kansainvälisen politiikan ja kehittämisen ulottuvuuksiin.

Maaseutuosaamisen ja -asiantuntemuksen tarve yhteiskunnan eri osa-alueilla

Maaseutuosaamisen ja -asiantuntemuksen tarpeiden ja yhteiskunnallisen relevanssin tarkastelun voi jakaa karkeasti ainakin seuraavien käsitteiden alle: tutkimus, kehittäminen, yrittäjyys, kansalaisyhteiskunta sekä hallinto ja politiikka.

Maaseutututkimus on monitieteinen tutkimusala, jonka ydin on maaseudun muutoksen laaja-alaisessa ymmärtämisessä ja tiedon tuottamisessa. Maaseutututkijat lähestyvät maaseudun kannalta kiinnostavia kysymyksiä eri näkökulmista. Maaseutututkija on akateeminen ammatti, ja maaseutututkimus on asiantuntemuksen alue tutkimuslaitoksissa, yliopistoissa ja korkeakouluissa. Oleellista tutkimusalan yhteiskunnallisen relevanssin kannalta on, että sen kautta tieto ja osaaminen voivat pitkäjänteisesti jäsentyä ja yhdistyä laajemmaksi asiantuntijuudeksi.

Maaseudun kehittäminen on viime vuosikymmenet ollut kasvava osaamisen ja asiantuntemuksen alue. Niin sanottu ohjelmaperusteinen aluekehittäminen on tuonut kehittämishankkeet laajasti eri organisaatioiden toimintakulttuuriin. Projekteissa työskenteleviä asiantuntijoita on luonnehdittu erityisesti projektiammattilaisten luokaksi tai ammattikunnaksi. Tämä kehittämisen projektisoitumisen (*projectification*) ilmiö on kansainvälinen.² Eurooppalaisena esimerkkinä voi mainita LEADER-kehittämissyhdistyksiset, joita on Euroopan eri maissa yhteensä noin 2 800. Suomessa on nykyisin 52 kehittämissyhdistystä, ja viime ohjelmakaudella (2014–2020) ne toteuttivat noin 10 000 hanketta. Näissä yhdistyksissä ydinosaaminen liittyy maaseudun elinolojen, yritysten ja maaseutuympäristön kehittämiseen.

Maaseutuyrittäjyys voidaan ymmärtää laajemmaksi kuin vain maatilatalouden liittyväksi toiminnaksi – yrittäjyydeksi maaseuduilla. Monilla maaseudun kannalta keskeisillä toimialoilla, kuten maaseutumatkailussa, on hyötyä siitä, että tuntee toimialan paikkaperustaisuutta. Esimerkiksi kestävän matkailun

---

2 Kovách & Kučerova 2006

yrityksissä on hyödyllistä tuntea paikallisia ruuantuottajia ja heidän käytänteitään, eikä paikalliskulttuurin tuntemuskaan ole haitaksi, kun kehitetään palvelupaketteja asiakkaille esimerkiksi elämysmatkailuun. Maaseutukontekstissa yritysten menestymisen taustalla ovat usein toimivat suhteet eri toimialojen välillä.

Maaseudun kansalaisyhteiskunnan toiminnot ovat monipuoliset. Usein niihinkin liittyy erityisiä haasteita, jotka on hyvä tunnistaa. Erilaisilla yhdistyksillä on tärkeä rooli maaseudun sosiaalisen ja kulttuurisen aktiviteetin ylläpitämisessä sekä sitä kautta elinvoiman kehittämisessä. Esimerkiksi vapaa-ajan asukkaiden kanssa tapahtuva kanssakäyminen rakentaa kansalaisyhteiskunnan tasolla ylipaikallisia verkostoja maaseutujen ja kaupunkien välille.

Maaseutuhallintoja -politiikka ovat perinteisesti olleet tärkeitä maaseutuasian-tuntemuksen hyödyntämisen ammatillisia kenttiä. Vaikka maaseutuhallinnon käytänteiden mielletään edelleen painottuvan maa-, metsä- ja muiden luonnonvaratalouden sektoreihin, myös kokonaisvaltaisemmalla maaseutunäkökulmalla on merkitystä ja arvoa. Suomessa 1990-luvun alussa käynnistyneen kansallisen maaseutupolitiikan toimeenpano edellyttää hyvää tietopohjaa ja asiantuntemusta monilla hallinnon osa-alueilla.

Poliittisten strategioiden ja ohjelmien alueellisiin ja paikallisiin erityispiirteisiin liittyvien vaikutusten ymmärtäminen ja arviointi on yksi hyvän hallinnon ja vaikuttavan politiikan perusteista. Työ maaseutukysymysten parissa maaseutuhallinnossa on edelleen relevantti ammatinvalinta niin Suomessa kuin kansainvälisesti. Maaseutukysymysten tuntemus voi olla hyödyksi myös esimerkiksi henkilöille, jotka haluavat tehdä uraa poliitikkoina.

Suurinta osaa (59 %) Manner-Suomen 294 kunnasta voi luonnehtia maaseutumaisiksi. Suomen kunnista joka kolmannessa on alle 5 000 asukasta. Kuntaliitosten myötä myös kaikissa maantieteellisesti laajoissa kaupungeissa on asuttuja maaseutualueita. Valtiovarainministeriön kuntaselvityksen (2020) mukaan kuntasektori on historiallisen suuren muutoksen äärellä, ja riski alueellisen eriarvoistumisen lisääntymisestä kuntien välillä on ilmeinen.³

Tässä yhteydessä onkin perusteltua mainita erityisesti kuntien erilaiset johtaja kehittämistehtävät, joissa maaseutua koskeva asiantuntemus on tärkeä osa työnkuvaa. Pienten maaseutukuntien johtaminen on tyypillisesti paikkaperustaista niukkojen resurssien johtamista. Tehokkuus on tavoite kaikkialla hallinnossa, mutta pienissä maaseutukunnissa resurssien rajallisuus ja pieni

3 VVM 2020

mittakaava ovat kaikkea toimintaa konkreettisesti ohjaava piirre. Niissä resurssiviisaat ratkaisut edellyttävät toimijoilta monialaista yhteistyötä ja verkostoitumistaitoja.

Osaamisen vaativa skaala kokonaisuuksista paikallisiin erityispiirteisiin

Maantieteen aikakauslehti *Terran* numerossa 1/23 päätoimittaja Petteri Muukkonen nosti esiin yhteiskunnallisten ilmiöiden tilallisuuden – erityisesti paikan merkityksen – ymmärtämisen ja analysoinnin tärkeyden. Hän haastoi pohtimaan maantieteelliseksi ajatteluksi kutsumaansa ymmärrystä laajasti opetettavana kansalaistaitona. Muukkonen mukaan tällainen osaaminen auttaisi ymmärtämään monimutkaisia ilmiöitä kokonaisuuksina sekä yhdistelemään erilaista tietoa paikallisissa konteksteissa.⁴ Tähän arvioon on helppo yhtyä. Paikallisten erityispiirteiden ja kokonaisuuksien hahmottaminen ovat molemmat oleellisia kompetensseja pyrittäessä yhteiskunnallisesti kestäviin ratkaisuihin. Tämän skaalan hallinta on kuitenkin erittäin haastava tehtävä.

Kokonaisuuksien hallinta on joukkuelaji. Siksi myös maaseutuasiiantuntemuksen tulevaisuus liittyy joustaviin asiantuntijaverkostoihin, jotka pystyvät laaja-alaiseen ja eri alojen väliseen tiedontuotantoon, tiedon ja analyysien jakamiseen sekä ratkaisuhakuiseen yhteistyöhön. Kestävien ratkaisujen toimeenpanoa on tärkeätä tarkentaa myös erilaisten paikallisten erityispiirteiden – niin maaseutujen kuin kaupunkien – mukaisesti. Vain siten yhteiskunnan ja talouden suuret rakenteelliset siirtymät voidaan myös panna toimeen sosiaalisesti kestäväällä tavalla.

Kokonaisuuksien hallinta edellyttää tehokasta tiedon käsittelyn teknologiaa. Suurten tietoa-aineistojen käsittelyyn ja analysointiin on olemassa tehokkaita apuvälineitä ja menetelmiä, jotka auttavat monitahoisiin ongelmiin liittyvän tiedon (datan, tekstin, kuvien ja muun informaation) jäsentämisessä. Koneoppimisen, tiedonlouhintaohjelmistojen ja data-analyysialgoritmien käyttö onkin maaseutualan kehityksen ja koulutuksen väistämätön tulevaisuuden suunta. Näitä välineitä käyttävät tulevaisuudessa kaikki asiantuntijatehtävissä toimivat. Maaseutualan asiantuntijoiden on syytä pysyä tässä kehityksessä mukana.

---

4 Muukkonen 2023

Elinkeinojen ja elinolojen muutosta, maaseutujen uutta roolia kestävyysmurroksessa sekä maaseutujen ja kaupunkien kestävä suhdetta koskevaa täydennyskoulutusta tarvitaan maaseudun kehittäjiksi erikoistuville sekä työelämässä jo toimiville asiantuntijoille. Tiiviitä opintokokonaisuuksia puolestaan tulisi tarjota yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opiskelijoille, jotka vielä harkitsevat ammatillista suuntautumistaan tai haluavat täydentää tutkintoaan tai päivittää tietojaan maaseutukysymyksissä. Tällaisten koulutussisältöjen tuottamisen tärkein perusta on erilaisia maaseutuja koskeva, systemaattisesti kertynyt tutkimustieto.

Lopulta tärkein yhteiskunnallinen peruste maaseutua koskevan asiantuntemuksen ja tietopohjan päivittämiselle ja laajentamiselle on se, että kaupunkien ohella myös maaseudut on otettava nykyistä vahvemmin huomioon yhteiskuntien kestävyysmuutoksen polkujen eri skaalojen hahmottelussa. Kysymys maaseudusta on relevantti laajennus monien tulevaisuuden ammattikuvien sisältöihin niin Suomessa kuin muualla maailmassa.

Kirjallisuus

- Kováč, I., & Kučerova, E. (2006). The project class in Central Europe: The Czech and Hungarian cases. *Sociologia Ruralis* 46:1, 3–21.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-9523.2006.00403.x>
- Kuuva, N., K. M. Vesala & T. Hyyryläinen 2015. Etelä-Savon maaseudulla toimivien yritysten kehitysnäkymät 2020. Helsingin yliopisto.
- Muukkonen, P. 2023. Onko maantieteellinen ajattelu kansalaistaito? *Maantieteellinen aikakauskirja Terra* 135:1. <https://doi.org/10.30677/terra.127811>
- VVM 2020. Kunnat käännekohdassa? Kuntien tilannekuva 2020. Valtiovarainministeriön julkaisuja 2020:13. Helsinki. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162061/VM_2020_13_Kuntien_tilannekuva_2020.pdf [Viitattu 29.6.2023.]